

KAKO JE IVANA DRAMATIZIRALA ŠEGRTA HLAPIĆA

Ivana Brlić-Mažuranić, *Šest konaka šegrta Hlapića* (1930.)
Uz 100 godina *Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića* (1913. – 2013.)

Autorica u doba pisanja romana
Čudnovate zgode šegrta Hlapića

U ostavštini Ivane Brlić-Mažuranić (Ogulin, 1873. – Zagreb, 1938.) nalaze se i dvije dramatizacije njezina romana *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* (1913.). Jednu je napravila sama autorica pod naslovom *Šest konaka šegrta Hlapića*, a drugu Tito Strozzi pod izvornim naslovom. Obje imaju više verzija s više podnaslova – Ivanin: *Igrokaz za djecu sa predigrom, sa šest slika*, Strozzijev: *Petnaest*, odnosno *trinaest slika s predigrom*, odnosno *s prilogom*.

Iako se Tito Strozzi u svojoj dramatizaciji oslanjao ne samo na roman već i na tekst autoričina igrokaza, radi se o dvama posve različitim tekstovima. No, dok je prema

Strozzijevoj još za autoričina života bila izvedena i kazališna predstava, Ivanina je dramtizacija ostala neizvedena i sve donedavno neobjavljena.¹

Dramtizaciju romana koji je autorici donio književnu afirmaciju započela je Ivana Brlić-Mažuranić 1925., tj. dvanaest godina nakon objave *Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića* i devet nakon *Priča iz davnine* – knjige koja ju je proslavila. Čini se da je poticaj došao iz Udruge učiteljica i to u trenutku kad je sva bila zaokupljena engleskim izdanjem *Priča iz davnine*, pa je dramtizaciju dovršila tek 1930.

Drama je trebala biti izvedena već 1931., ali je prva ponuda stigla tek 1932. od Roditeljskog vijeća ženskih srednjih škola, međutim, bez rezultata. Onda je na Sušaku 1933. trebala biti školska predstava, ali je ravnateljica odustala vidjevši već prema prvome činu da to neće ići. I pismu kćeri Nadi priznaje Ivana da tako silno želi da dođe do izvedbe, da joj se već svi rugaju:

*Al što ćeš! Jučer mi u loncu procvao jedan prosti prostacti jaglac kojega već tri godine prenosim po sobama. I to me više veseli nego sve divotne azeleje koje podobivasmo za rodjendane. Tako je i sa mojim Hlapićem koji mi ide više po glavi nego Nobel!*²

A onda u srpnju 1933. počinju dogovori o proslavi autoričina 60. rođendana, pa se opet pojavila ideja da se priredi predstava *Šegrta Hlapića*, i to u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu. Prijedlog je najvjerojatnije potekao od Ivanina sina, Ivana Brlića, i on je predložio upravo majčinu dramtizaciju romana. No, ravnatelj Josip Bach taj prijedlog nije prihvatio te u pismu Brliću od 19. srpnja 1933. citira mišljenje Kalmana Mesarića:

*Dramtizacija te priče o Hlapiću pod naslovom "Šest konaka šegrta Hlapića" zaostaje nažalost za pričom. U toj je dramtizaciji jednostavnost dječjih dialoga bez potrebe komplicirana, tehnika nalik na zastarjele féerije u neskladu sa aktuelnošću priče, a neke vanredno žive scene iz priče neiskorišćene. Jednako je tako ostao nedovoljno izoštren i dramski zaplet fabule.*³

Dijeleći Mesarićevu ocjenu, Bach je predložio da roman adaptiraju Mesarić ili Strozzi. Uz autoričinu suglasnost to je na kraju povjereno Titu Stroziju. Ivana je, dakako, pročitala Strozijev rukopis, baš kao što je Strozzi bio pročitao i roman i autoričinu dramtizaciju. Kad mu ga je krajem siječnja 1934. vraćala, tražila je Ivana neke izmjene, u prvome redu da se izbaci lik Pričala. koji se u Strozija pojavljivao na početku i na kraju komada.

¹ Objavio sam je u ovogodišnjem broju "Croatice" u kritičkoj redakciji koja se temelji na kombinaciji triju rukopisnih verzija. Usp. Ivana Brlić-Mažuranić, *Šest konaka šegrta Hlapića* (1930.), "Croatice", br. 57, Zagreb 2013., str. 297-360! – U međuvremenu, tijekom redakcije ovoga članka, objavio sam roman i njegovu dramtizaciju u istoj knjizi. Usp. Ivana Brlić-Mažuranić, *Čudnovate zgode šegrta Hlapića – Šest konaka šegrta Hlapića*, Večernji list – Matica hrvatska, Zagreb 2014.

² Citirano prema rukopisnome članku Berislava Majhuta *Dječji roman Čudnovate zgode Šegrta Hlapića i njegove dramtizacije iz 1930. i iz 1934.*, koju je izložio na skupu *Rano učenje hrvatskoga/materinskoga jezika (RUHMJ-5)* u Opatiji 17. rujna 2012. Dotično se pismo inače ne spominje u Arhivu obitelji Brlić!

³ Usp. Arhiv obitelji Brlić, kutija inv. br. 80, sv. 67!

Rad na predstavi bio je prekidan zbog bolesti male Lee Deutsch, djevojčice koja je glumila Gitu. Čak je i premijera bila došla u pitanje. Ipak, održana je 17. travnja, a novine su predstavu ocijenile pohvalno. Iako će zapisati kako je ona *Hlapićeve doživljaje napisala, a Braco Reiss i Lea Deutsch udahnuili im život*, Ivana Brlić-Mažuranić nije bila sasvim zadovoljna. Do rujna 1934. ista je predstava bila izvedena još osam puta i potom pala u zaborav.

Iz toga zaborava nije izišla ne samo Strozzijska dramatizacija već niti autoričina. Za to vrijeme autoričin je roman nastavio osvajati publiku diljem svijeta da bi danas postao ne samo jedan od najpopularnijih hrvatskih romana već i jedini čijem se liku obilježava rođendan.

Očito je da dramatizacija i roman ne samo da nisu isto djelo već su toliko različiti da su im se i sudbine posve razile.

Zašto?

Već je Bach, odnosno Mesarić upozorio da su *nekoje vanredno žive scene iz priče neiskorišćene*. Drugim riječima, problemi su u prilagodbi romaneskne priče scenskoj izvedbi.

A ta se priča u glavnim crtama svodi na sljedeće:

Kod majstora Mrkonje

Postolarski šegrt Hlapić radio je kod majstora Mrkonje, koji je bio zao otkad mu se dogodila velika nesreća (I. Šegrt Hlapić). Neki bogati gospodin naručio je čizmice za svog sina, ali su bile pretijesne, pa je majstor okrivio Hlapića, a šegrt odlučio otići u svijet (II. Čizmice). Ostavlja pismo majstoru i majstorici te odlazi u zelenim hlačama, crvenoj košulji, novim čizmicama, sjajnoj kapi i s crvenom torbom. Ostao je pas Bundaš. (III. Bieg).

Prvi dan putovanja

Prošao je dugu gradsku ulicu te susreo starca mljekara. Hlapić mu pomogne raznijeti mlijeko i pri tome susretne jednu sluškinju, a kad je završio, legne i zaspi (I. Mali mljekar). Iz sna ga probudi lizanje psa Bundaša, koji je došao za njim, pa su dalje zajedno putovali (II. Velika glava pokazuje se u travi). Prvo su došli do kućice s plavom zvijezdom u kojoj je plakao dječak Marko, jer je izgubio dvije guske, pa su mu Hlapić i Bundaš našli guske i tu prenoćili (III. Kuća sa plavom zvijezdom).

Rod majstora Mrkonje.

I.

(Seprt Klapic.)

Bio je neki mali ~~postolarni~~ seprt koji nije imao ni ota ni majke. Zvao se je Klapic.

*Seprt Klapic u podera
nim klaimma i crvenoj
Krošnji*

Klapic je još bio malen kao lalat, a ve-
se kao ptica. Jedni dan je vidio na
malom postolarnom stolu koji je imao
tri noge - i ueli dan je zalupio Klapic
klince u vrata i svao kipele. ^(u ueli dan je zalupio i svao kod pola)

*Tako je bio veliki
da mu je glava
bila do stopala u
njegovoj maloj sobi.*

Klapicov gospodar se je zvao majstor
Mrkonje, a bio je jako zao i jako stra-
šan. Imao je ručicom kosu kao lav
a duge brkove do ramena. Njegov glas
je bio tako jak i ^(tako) krupan kao u medve-
da.

*Majstora Mrkonje
događila se je jedna
put ~~jedna~~ velika go-
lost, kad je od onoga
bio tako tvrdog oroda
i tako*

On ~~(dosta)~~ i ~~ot-~~
Majstor Mrkonje je bio jako nepravedan i
pravao je i vidao na Klapicu kad god
je bio glavočian i ~~tako~~ ga je čisto svojim
selham ~~čistom~~ ~~čistom~~

*U njoj se je događi-
la ista žalost kao i
majstora Mrkonje. Ali ona
je od toga postala još
boja i ~~je~~ imala je
vrlo dobro orode. Klapic
je imala jako rade.*

Majstoria je bila jako dobra, jali se je
i ona bogala majstora Mrkonje. Kad god
je nosila Klapicu frizkoga kupa uvied
je sakirala pod pregaui da majstor
ne vidi, jer je majstor zapovjedio da se Kla-
picu dađe ^(konj) Fordi i stari kupa, a majsto-
rica je znala da Klapic rado jede mekli
Krupja.

Klapic je imao samo te jedne poderane klai-
i još jedne koje mu je ^(je) majstoria načinila
od zelenog sukna. To je sukno ostalo od maj-
stora zelene pregaie pa je majstor tako
medio njoj reći da načini od toga Klapic

ŠEST KONAKA ŠEGRTA HLAPIĆA

Predigra.

Postolarska radnja majstora Mrkonje. Vrlo malena i priprosta. Na dnu u uglu pregrada od drveta iza koje je kuhinja. Na desno vrata, koja vode u sobicu. Na dnu malo veća vrata vode u dvorište. Na lijevo prozor, pod kojim je tronožak i ^{an} stol sa postolarskim orudjem. /

Hlapić: / Sjedi na tronošku i oštro zabija klince u neku cipelu/ Tako čavliču! Bađava se opireš! - vidim ja: neće ti se u ovu staru cipelu! /Udara krepko/ E dragi moj, i meni se nebi koješta htjelo! /pauza/ Al sitni smo ti i ja / pauza/ a ja nemam nikoga svog na svijetu, baš kao ni ti, pa se koješta mora!

/Ulazi majstor Mrkonja, visok, plečat, brkat, surovoga glasa/

M. Mrkonja: Gdje su čizmice? Brzo!

Hlapić: Skoči sa tronoška i dohvati nove laštene, dječje čizmice, koje su stajale na polici. / Evo ih! / Pruža ih majstoru Mrkonji i gleda ih očitim zadovoljstvom/

M. Mrkonja: Obriši ih bar, lijenčino lijena!.-

/Hlapić tare rukavom svoje košulje čizme/

M. Mrkonja: /Uhvati Hlapića za uho/ Gle ti njega! Rukavom svoje najbolje košulje! /Mrkonja uzme čizme, zaprijeti još rukom Hlapiću i izidje opet na lijeva vrata. Hlapić gleda za njim i počese uho./

Hlapić: /Sam/ Moja najbolja! moja najljepša! moja jedina, krasna košulja! /Diže lakte, a obadva lakta provizuju kroz razderane rukave košulje. Iza pregratka, koji služi za kuhinju, izlazi majstorica. Skriva nešto pod pregačom. Govori tiho i

Početak strojopisnog prijepisa dramatizacije

Drugi dan putovanja

Ujutro odu i naiđu na kamenare od kojih su neki imali velike crne očale, a drugi nisu, pa se nisu bojali, nego su pjevali. S njima je zapjevao i Hlapić, svi su se nasmijali šarenom teletu koje se htjelo potući s Hlapićem (I. Hlapić i kamenari). Pred nevremenom sklone se pod most pod kojim je već bio čovjek u crnoj kabanici. Prije spavanja Hlapić se prekrižio, ali ne i onaj čovjek (II. Crni čovjek).

Treći dan putovanja

Kad se probudio, čovjeka u crnoj kabanici više nije bilo, a ni njegovih čizmica. (I. Velika žalost). Susretne Gitu, djevojčicu sa zelenom papigom, koju je gospodar cirkusa ostavio u nekom selu dok ne ozdravi te dođe za njim. Netko joj je ukrao zlatne naušnice, pa svi krenu u potragu (II. Djevojčica na putu). U prvom selu Hlapić dobije posao (III. Na sjenokoši), a za večerom Gita izvodi veselu predstavu kojom sve oduševi (IV. Predstava). Hlapić doznaje da su i neki težaci pokradeni (V. Razgovor Hlapića s težacima).

Četvrti dan putovanja

Iz sna su ga probudili povici da gori štala “Hrdjavog Grge”. Požar se proširio i na kuću, pa je trebalo ići na krov, što se nitko nije usudio. Hlapić se popeo, gorući krov se urušio, a Hlapić propao na tavan (I. Požar u selu). Tu nađe svoje čizmice i sve druge ukradene stvari (II. Veliko čudo). Svi su bili zadivljeni, samo je Grgina majka plakala. Hlapić joj obeća da će joj sina naći i prenijeti mu poruku, pa uzme od majke rubac sa srebrenim novčićem (III. Grgina majka). Ranu na Hlapićevoj peti povezala je Gita, koja se pohvali da i ona ima na palcu brazgotinu u obliku križa. Ona ne zna kako je to kad se ima majku, ne zna ni Hlapić, ali je imao majstoricu, koja ga je često očuvala od majstora i pomagala mu (IV. Gitina brazgotina).

Peti dan putovanja

Poslije dugoga hodanja došli su do raskršća s pastirima. U šalu maloga Miška i Hlapića umiješa se Miškov stariji brat, ali se Hlapiću nije htjelo tući, već predloži da se natječu u bacanju kamena. Hlapić pobijedi, svi sjednu oko vatre, peku kukuruze i pričaju. Miško je isprobao Hlapićeve čizmice, a Hlapićeva je i dalje glavna briga naći Grgu (I. Kako je na paši). Iznenada dojure kola s poplašanim konjima, prevrnu se i iz njih ispadnu crni čovjek i Hrdjavi Grga. Dok se Gita divila konju koji ju je podsjećao na njezina Sokola iz cirkusa, Hlapić ponudi crnom čovjeku da pokrpa uzde (II. Otkuda je pao čovjek pred Hlapića). Hlapić prenese Grgi majčinu poruku i preda rupčić s forintom (III. Grga i Hlapić). Pastiri i Hlapić s Gitom dugo su razgovarali, pastiri ih prime na noćenje a za uzvrat svima će pokrpati opanke (IV. Noć u zapečku).

Šesti dan putovanja

Drugo jutro Hlapić je radio, a Gita se igrala. Selom je prolazila prosjakinja Jana te je Hlapić i njoj pokrpaio opanke, jer ga i onako šalje car, da ide po ovoj zemlji, pak gdje treba pomoći, da tamo pomogne. Od Jane sazna da su prošle noći u šumi iza sela zlikovci orobili čovjeka koji je išao na sajam (I. Mali postolar i prosjakinja Jana). Potom su stigli u veliki grad koji je imao crkve i duge ulice sa stražarima na uglu. Došli su na veliku pijacu na kojoj je bio sajam. Hlapić strahuje da bi mogao sresti majstora Mrkonju, koji je uvijek govorio da je od sajma sve zlo njegovo, a mogao bi biti i crni čovjek, pa i Gitin gospodar s cirkusom (II. Na sajmu). Na sajmu su i dva košarača, jedan uspješan i bogat, drugi siromah, jer nije znao hvaliti svoju robu. Gita Hlapićevim nožićem potajno sruši šator bogatog košarača, pa su sada počeli kupovati košare od siromaha (III. Dva košarača). Hlapić i Gita došli su do vrtuljaka, svi su se vrtjeli, osim jednoga, jer su dvije sluge utekle. Oni se ponude gospodaru vrtuljka, pa kad ih je vidio kako izgledaju, primi ih u službu. Vrtuljci su radili do kasno u noć, gospodar je nabrao punu vrećicu novaca, naručio večeru za Gitu, Hlapića i Bundaša, zahvalio im, ali ih nije mogao primiti na noćište (IV. Na vrtuljku). Hlapić je složio prazne vreće i rekao Giti da će spavati kao graškova kraljevna. Potom joj je prije spavanja ispričao kakva je to bila graškova kraljevna (V. Bez krova).

Sedma noć putovanja Hlapićevog

Kroz san Gita je čula hrzanje Sokola iz obližnjeg cirkusa, ali ne želi ostati kod svog gospodara (I. Poznati glas). Prikrade se Sokolu, a Hlapiću se sviđa jedan vranac. Bio je to isti vranac na kojemu se jučer vozio crni čovjek s Grgom. U štalu su ušla dva čovjeka, a njih dvoje se sakriju (II. Po noći u cirkusu). Crni čovjek i gospodar cirkusa počnu razgovarati (III. Nova pogibelj). Crni čovjek traži dukate za vranca, a gospodar da mu prije kaže gdje je onaj čovjek čiji je bio vranac. Crni mu čovjek reče da ga se ne treba bojati, jer je svezan u šumi, te da mu se žuri, jer prije zore mora do kuće s velikom plavom zvijezdom po kravu, Grgu je već tamo poslao, ali mu ne vjeruje (IV. Dva opaka čovjeka). Tako je Hlapić sve doznao, pa je odlučio doći do Markove kuće prije crnog čovjeka. I Gita je pošla s njim (V. Hlapićeva odluka). Dok su išli cestom, Gita upita kako to da stražari nisu ulovili crnoga čovjeka i Grgu kad su se dovezli u grad na vrancu. Gita se ubrzo umorila i nije mogla dalje (VI. Po noći na putu). Čekajući pomoć, na cesti se pojave kola onoga siromaha košarača sa sajma (VII. Kola u magli). Hlapić mu ispriča zašto noći putuju i da prije zore mora biti kod kućice s plavom zvijezdom, a košarač da zna gdje je ta kućica. Dovezli su se do raskršća (VIII. Pomoć). Na rastanku košarač ih upozori da je blizu otkopana stijena gdje se kamen vadio (IX. Hlapić i Gita opet sami). Gita od mraka ništa nije vidjela, pa je išla za Hlapićem, a Bundaš ispred Hlapića. Potom su sjeli na jedna panj, a onda se čulo kako puca suho granje. Sasvim blizu Gite zakašljao je čovjek (X. U šikari i mraku). Iz mraka je naglo izašao neki visoki i široki čovjek,

koji pali šibicu (XI. Strava). Bio je to majstor Mrkonja, koji brzo pristupi Hlapiću i digne ga u zrak, a potom obojica od radosti zaplaču (XII. Iznenadenje). Majstor Mrkonja ispričava da su ga zlikovci orobili kad se vozio na sajam, a da ga je odvezao čovjek koji mu je dao forintu za sreću, a on da ide u svijet okajati grijeha. Ostalo će majstor ispričavati kod kuće kad mu se mali Hlapiću vrati, a povest će i Gitu (XIII. Kako se je sve to dogodilo). Zatim su izašli na cestu s koje se vidjela Markova kućica. Hlapić reče Markovoj majci da čuva svoju kravu te pođe dalje s majstorom Mrkonjom i Gitom. A Markova je mati odmah otišla po stražare, koji će čuvati njenu kućicu. Ali crni čovjek nije dolazio, pa su i stražari otišli. Nakon mnogo dana ljudi su našli jednoga mrtvoga crnog čovjeka, koji je pao s otkopane stijene (XIV. Kod Markove kuće).

Zaglavak

Došli su u grad pred majstorovu kuću, a onda u dvorište gdje ih je dočekala majstorica (I. Sreća i radost). Majstorica je tužno promatrala Gitu, jer bi tako velika sada bila i njihova Marica. Majstor ispriča kakva ih je nesreća zatekla jednu noć na sajmu prije osam godina kad su stanovali u drugom gradu i imali kćerku Maricu. Bile su joj tri godine kad je majstor otišao na sajam i poveo malu Maricu. Dok je prodavao robu, dijete se izgubilo i nikada je više nisu našli. Odselili su se, pa iako je nikada neće naći, uvijek bi je mogli prepoznati, jer je na palcu imala brazgotinu u obliku križa. Gita je bila mala Marica! Drugi dan sretni majstor i majstorica najprije kupe novo odijelo Hlapiću i Giti, a zatim odu u crkvu (II. Marica). Kad su se vratili iz crkve, Hlapić uzme kitu cvijeća i odnese onoj služavki, kojoj je to bio obećao bude li starcu mljekaru pomagala. A ona je za njega imala pismo u kojemu je mljekar prije smrti Hlapiću ostavio svoja kola i magarca. Na stubištu susretnu gospoju, koja je od služavke čula kako je dobar i neobičan taj šegrt Hlapić, pa mu ponudi da će ga primiti za svoga sina i dati izučiti gospodске škole. Ali Hlapić zahvali i reče da ostaje postolar. Poslije odoše Gita i Hlapić po magarca i kola, usput su pjevali i pucali bičem nad mudrim magarcem Kokodanom (III. Hlapićeva baština). Hlapić i Gita su narasli, Hlapić je ostao postolar, a Gita je i zaboravila da je bila u cirkusu. Sjetila se jedanput kad je u grad došao neki cirkus i ona vidjela djevojčicu na svome ostarjelom Sokolu, a vidjela je i svoju papigu te doznala da im je dobro kod novog gospodara, jer je stari umro. Poslije su se Gita i Hlapić vjenčali, potom preuzeli posao od majstora Mrkonje, a imali su četvoro djece i tri šegrt. Nedjeljom popodne sakupili bi se šegrti i djeca oko njih, pa su im pripovijedali *čudnovate sgode šegrtu Hlapića* dok su čizmice stajale u malom staklenom ormariću.

Drama Ivane Brlić-Mažuranić *Šest konaka Šegrtu Hlapića* sastavljena je od predigre i šest slika. U tome smislu ona donekle prati kompoziciju romana, tj. svakome danu putovanja odgovara po jedna slika:

ČUDNOVATE ZGODE ŠEGRTA HLAPIĆA	ŠEST KONAKA ŠEGRTA HLAPIĆA
<i>Predgovor</i>	...
Kod majstora Mrkonje	PREDIGRA
Prvi dan putovanja	SLIKA I.
Drugi dan putovanja	SLIKA II.
Treći dan putovanja	SLIKA III.
Četvrti dan putovanja	SLIKA IV.
Peti dan putovanja	SLIKA V.
Šesti dan putovanja	SLIKA VI.
Sedma noć putovanja Hlapićevog	...
Zaglavak	...

Radnja predigre zbiva se u postolarskoj radionici majstora Mrkonje, prva, druga, treća i peta slika na selu, a četvrta slika na sajmu u jednom većem gradu. U prvoj i petoj slici su baletni i glazbeni dodaci. Za svaki dio autorica je predvidjela vrijeme trajanja – od 8 do 20 minuta, sveukupno 1 h i 46'.

Iz predigre, koja kompozicijski odgovara prvome poglavlju romana *Kod majstora Mrkonje*, odmah se daje na znanje da su majstor i majstorica nekoć imali djevojčicu Maricu i da su otada drukčiji kao i to zašto će Hlapić svojim izgledom u svih izazivati čuđenje. Posebno je naglašena kapa koja je u igrokazu ovako opisana: *Napred olašteni obod, odozgor crvena koža, uokolo, kao štapići, prišiveni komadići kože i sukna u svim bojama. Sa strane šarena kita*. U romanu sve to doznajemo tek u zaglavku od majstora Mrkonje. Kapa u romanu na koju je Hlapić našio kožnu vrpцу postaje *sjajna*, ali je bez šarenih dodataka itd.

U prvoj slici Hlapić nailazi na kamenare kojima priča kako je susreo starca mljekara i kako je pomogao Marku spasiti guske. Nakon što mu ispod mosta crni čovjek ukrade čizmice, iduće jutro Hlapić susreće Gitu, koja je u *jarkom pelivanskom odijelu: Košuljica svijetlo modra i tanka, suknjica kratka žuto i modro isprutana, dolje u zupce izrezana i srebrenom prujom opšivena, no zaderana na dva tri mjesta. Čarapice žute sa rupama, cipelice male srebrenaste, vrlo nakrivljene i poderane. Kosa poludugačka otvorena, na tjemenu samo vezana velikom, svijetlo modrom vrpcom*. U romanu djevojčica iz cirkusa ima *plavu opravicu sa srebrenom vrpcom obšitu te bijele cipele sa zlatnom kopčom*, istina sve pohabano. Ukratko, likovi u igrokazu vanjštinom su šareniji i zato napadniji, te odmah svraćaju pažnju okolice. U prvoj su dvije baletne točke koje prikazuju snove crnog čovjeka i šegrta Hlapića.

U drugoj slici prizor ispred seljačke kuće, Gita ima predstavu sa psom Kudrovom kojeg u romanu nema i koji – za razliku od Bundaša – odmah nestaje. Na vijest da gori Grgina kuća, Hlapić na tavanu nalazi ukradene stvari, obećava Grginoj majci da će mu prenijeti njezinu poruku.

U trećoj slici na *raskrižju* Hlapić se potuče sa starijim dječakom, dok se u romanu Hlapiću *nije htjelo tući, premda je bio jači od svih pastirića* nego predloži da se natječu

u bacanju kamena. Hlapić se potom pogađa s crnim čovjekom: crni se čovjek odriče čizmica, a Hlapić mu za uzvrat popravlja konjsku ormu. Dida Niko donosi vijest kako su zlikovci kod Ljeskovice orobili nekog trgovca, koji se vozio na sajam; u romanu tu je vijest u selo donijela prosjakinja Jana.

U četvrtoj slici na sajmu, bez scene s vrtuljkom, Hlapić ironično odgovara na Gitino pitanje zašto *stražari nisu ulovili crnoga čovjeka i Grgu: To je zato, jer ovdje stražari stoje na uglu, a zlikovci se voze posred ceste [...].* A Gita siromašnog i nesretnog košarača proglasi *neinteligentnim* te poučava da se *ne prodaje roba jer je dobra nego jer dobro dreči*. Hlapić, koji nema majku, u romanu je zamišlja baš kao majstoricu koja ga je *često očuvala od majstora: A kad sam uvečer bio pospan, uzela mi je ona metlu iz ruke, pa je izmela radionu umjesto mene. Tako je valjda uvijek onomu, koji ima majku*. U drami samo tužno kimne glavom.

U petoj slici Gita sama doživljava strašni susret s Mrkonjom u šumi, izostavljena je Markova kuća, a crni čovjek, Hlapić i Gita – iako pokušavaju stići do kućice s plavom zvijezdom – ne stižu. Naime, od Mrkonje doznaju da je crni čovjek pao s brvna u provaliju, pa Hlapić više ne mora do kućice. Drugim riječima, nema više opasnosti, pa je pripovijedanje moglo teći dalje. Tako je u igrokazu posve izostavljena ne samo početna scena s kućicom, već i njezino drugo pojavljivanje. (Strozzi se drži romana!)

No, zato se drugi put pojavljuju Ljeskovice, jedini toponim, kojega međutim u romanu nema kao što nema nikakvoga određenoga geografskog prostora. U *Šest konaka* na dva mjesta navode se Ljeskovice. Najvjerojatnije se radi o mjestu pokraj Slavenskog Broda, pa bi tom logikom i grad iz igrokaza mogao biti zapravo Brod na Savi, odnosno Slavonski Brod. (U Strozziya toga nema!)

U šestoj slici posve su izostavljene epizode sa sluškinjom i cvijećem te s pismom i mljekarevim magarcem. No, majstoricu je iz nekog pisma doznala da je majstor porobljen, te od tuge pokriva njegov alat. Potom je uslijedio obrat, tj. iznenadni povratak ne samo majstora i šegrta Hlapića, već i Gite, tj. njihove kćeri Marice. Pri tome prepoznavanju ključnu je ulogu odigrao, dakako, ožiljak u obliku križića na Gitinu palcu. Na kraju Hlapić postaje ne samo majstoričin sin i Gitin bratac već majstorov pomoćnik i nasljednik, dok se iz romana doznaje i više – da su se vjenčali te imali četvoro djece i tri šegrta kojima su nedjeljom pripovijedali *čudnovate sgođe šegrta Hlapića* dok su čizmice stajale u malom staklenom ormariću.

Sve u svemu u adaptaciji za pozornicu radnja je romana skraćena i znatno pojednostavljena, mnogi pripovjedno zanimljivi dijelovi su izostavljeni, pa je u igrokazu glavni lik izbio u prvi plan. Nema epizoda s mljekarom, susreta Hlapića i Bundaša, traženja Markovih gusaka, igre sa šarenim teletom, Gita se uvodi već u predigri i Hlapić je sreće već u prvoj sceni, utrka Hlapića i crnog čovjeka tko će prije stići do Markove kuće rješava se – kako je narativno, pa je tako izostao i njihov izravni sukob, odnosno njegova kulminacija. Na to je sasvim sigurno morao ciljati Kalman Mesarić s onom svojom opaskom o neiskorištenim scenama.

Štoviše, iako je Hlapić glavni lik, čini se da se u romanu i drami ipak ne radi o posve istome liku, tj. da igrokaz, odnosno njegova dramatizacija, nije ponovila istoga Hlapića. U romanu šegrt Hlapić je skroman i domišljat, a u drami je pomalo razmetljiv, dvosmi-slen i gotovo – drzak. U romanu važnu ulogu imaju poslovice i poslovični stil kazivanja, kojemu je autorica inače sklona. Taj stil u romanu dobro funkcionira, jer pripada nara-toru. U drami, međutim, tu ulogu preuzima najčešće Hlapić, pa se zato nerijetko doima usiljeno i – starmalo. Na primjer, poslovicu *Štogođ je šegrt kadar zamisliti, to je šegrt kadar i izvesti*, koju u romanu navodi pripovjedač, u drami izgovara Hlapić i to nakon što zaključi kako će svojim bijegom pomoći *i sebi i onom dječaku i majstoru i majsto-rici: Ta neće to baš biti mnogo za njihovu veliku nesreću, ali šta im ja više mogu? Samo ono što je šegrt kadar izmisliti, ono je kadar i izvesti!*

U romanu i u drami Hlapić ide svijetom da bi ga učinio boljim. Naime, u romanu on kaže: *Ja sam šegrt Hlapić. Poslao me car, da njegovu sinu razgazim čizme, i da vidim treba li komu pomoći u njegovom carstvu, pak da mu pomognem*, a u igrokazu: *Šalju me dva najveća cara da im obavim tri posla. Prvo: da razgazim ove čizmice, drugo: da vidim gdje u njihovom carstvu što ima, treće: da pomognem gdje kom treba*. Međutim, dok je u romanu on dobrohotan i razigran dječak, u drami Hlapić ne preže čak ni od sile. Tako u epizodi s kamenarima hoće se potući s jednim kamenarom, a onda im redom skida zaštitne naočale te baca preko jarka tobože da će tako *progledati i propjevati*, jer: *Bolje da vam jedamput u godini kamenčić skoči u oko, nego da od godine do godine zurite u svijet kroz crne naočale, ko baba u garavi dimnjak*. A u epizodi s pastirima Hlapić se potukao!

Dok je u romanu pravi mali zoološki vrt od životinja koje se pojavljuju (miševi, Bundaš, mačka, magarac, guske, konji, papiga, zečevi, leptiri, ježevi, prepelice, labu-dovi, krave, koza, kokoti, tele, kosovi, sjenice, divlji golubovi, sove i šišmiši), u drami nema gotovo nikoga, osim psa, i taj nije Bundaš, već Kudrov. (Strozzi je ostavio životi-nje na sceni!). Istina, u baletnim točkama pojavljuju se žaba s crnim naočalama, magarci s čizmicama, guske sa srebrnim pladnjevima i zlatne kokoši. Najvjerojatnije su ti prizori bili razlog zbog kojih je Mesarić nazvao adaptaciju Ivane Brlić-Mažuranić nalik na stare *féerie*, tj. bajoslovne kazališne komade.

Pa iako je drama očišćena od elemenata koji su važni za pustolovno pripovijedanje i one epske opširnosti iz koje sve drugo proizlazi, autorica se bojala da bi i ovakva mogla predugo trajati, pa kćeri Nadi piše da bi je morala skratiti, jer bi predstava mogla trajati skoro tri sata itd.

Nema sumnje da prilagođivanje romana za scensku izvedbu nesumnjivo zahtjevan posao i da se pri tome uvijek nešto mora žrtvovati. Ivanina dramatizacija vlastitoga ma koliko kratkoga romana uvelike je iznevjerila njegovu pripovjednu strukturu i – riječi-ma K. Mesarića – *sve one prednosti koje su u dramatizaciji nestale*. To sasvim sigurno ne bi bio i hendikep da je dramatizacija iskoristila svoje prednosti te proizvela vlastitu

umjetničku vjerodostojnost. Bilo bi naивно očekivati da se u drami mogu pomiriti sve pripovjedne linije romana *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*, pa su se eventualna rješenja mogla naći samo u njegovoj žanrovskoj alternativi. No, dramatizacija nije uspjela dosegnuti razinu romana, a bitno je *oslabila čitav dojam pripovijesti*, kako je to primijetio Bach. Tome su u najmanju ruku dva razloga. Prvo, radi se o adaptaciji, tj. o prenošenju jednoga tipa književnoga djela u drugi, a svaki ima svoje zakonitosti zbog čega takav posao nikada nije mehanički, već uvijek nova više ili manje uspjela kreacija.⁴ Drugo, radi se o autorici čija se literarna i životna iskustva u vrijeme pisanja romana i u vrijeme njegove dramatizacije, dakle u tih dvadesetak godina – bitno razlikuju. Naime, dok je pisala roman, Ivana Brlić-Mažuranić je bila mlada i puna zanosa, a dok piše dramu, već je zrela i iskusna žena. I jedno i drugo na svoj se način upisalo u strukturu obaju njezinih djela.

Bez obzira što dramom nije uspjela, baš kao što nije uspio niti Strozzi adaptacijom koja se relativno strogo držala svoga predloška, čini se da je Ivana Brlić-Mažuranić indirektno podijelila scensko iskustvo i mladoga Krleže kojemu je isti Bach odbijao njegove legende izgovarajući se njihovom – nesceničnošću. No, u citiranome Bachovu pismu stoji još jedna Mesarićeva opaska, naime, da *sama priča daje dovoljno materijala, a moderna scena dovoljno mogućnosti, da dramatizacija ove priče obuhvati veći kompleks zbivanja u većem broju slika*. Teško je ne upitati se ne bi li možda Ivana bila bolje sreće da je upravo Mesarić dramatizirao njezin roman, a ne Strozzi.

No, ako je tako mislio Mesarić prije osamdeset godina, onda nema razloga da se u današnjem teatru ne ukaže prostor i za novo scensko čitanje Ivaninih *Šest konaka šegrta Hlapića*.⁵ Barem na razini izazova i pijeteta prema još uvijek najpopularnijoj hrvatskoj književnici i najpoznatijem hrvatskome književnom liku.

⁴ Kamo to može otići, najbolje pokazuje animirani film rađen prema istome romanu Ivane Brlić-Mažuranić, koji je upravo u mlađoj publici promijenio percepciju maloga postolarskog šegrta Hlapića, jer u tome filmu on je – miš! Najnoviji igrani film, uza sve medijski uvjetovane kompromise, dobrim dijelom ipak uvažava autoričinu poetiku i svjetonazor.

⁵ O svim dramatizacijama kultnoga romana hrvatske dječje književnosti – nakon prvoga srodnog rada Zvezdane Ladike u zborniku Ivane Brlić-Mažuranić iz 1968. – opširno piše B. Majhut u spomenutome članku (bilj. 2) koji me uvelike oslobađa obveze da ovu svoju prigodnu temu proširujem. Tek napominjem da, osim autoričine i Strozzijeve, postoje i filmske adaptacije *Šegrta Hlapića* te adaptacije drugih autoričinih djela među kojima su, po mojim saznanjima, najbrojnije bajke *Šuma Striborova* (radijska, filmska i kazališne). Posebno mjesto ima nekoliko autoričinih prigodnih aktovek, pa to ostaje još jedna neistražena tema u inače relativnoj bogatoj literaturi o Ivani Brlić-Mažuranić i njezinu djelu.